

Valleban en la còpia del S. XII (omès en el Cbr. vulgar, ed. P.Pujol, nº 109), cit. abans d'Oliana i Altès, i després de *La Salsa, Pampe i Illos Turmos, 957*: «ipsa *Serra de An*», cit. junt amb *Pampe* (doc. llegit a l'Arx. de Solsona, igual que els següents). S. XI, *indatata* («Oden --- Elinà --- Chabrils --- et *An* per fevum., et Clerà --- Albespin».³ 1094: Un lloc que afronta amb *Val de Anno*, afronta per altres bandes amb *La Salsa*, Altès, Madrona, Castellar de la Rib. i Oliana. 1359: *La Vall Dan* (*CoDoACA* XII, 91).

(2) L'altre lloc dit *La Valldan* és cap d'un mun. del Berguedà, format per 4 o 5 veïnats escampats al S. de Berga, si bé també s'estén encara més pel SO. (crec que el vaig veure des de Capolat i Corrà, que són cap allí, a 7 k.; és, doncs, prop de 40 k. a l'Est de *Valldan* (1). Prop del terme del (2) hi ha l'hostal del Bou, que és 4 k. al S. de la ciutat de Berga. Oit *la bajdan*, allí a la vora, tot anant cap al Pla de Campllong (1928), mentre que un altre (a Puig-reig) vacil·lava quant a l'article (LL 29, 197) i Casac. oí *bajdán* a Santpedor (1920).

No en tinc notícia antiga que se li pugui atribuir amb seguretat (no figura en el cens de 1359) En el gran llibre de Serra Vilaró (*Les Baronies de Pinós i Mataplana* vol.1, p. 366) veig anotats un «Petri de *Anes*» i «Pere d'*An*» en un doc. de 1164; en el vol. pòstum d'aquest llibre (III, 10) s'ha anticipat la data d'aquesta menció dient «Pere *Annes* --- atribueixo aquesta data al rei Lluís el Jove, per quant Pere d'*An* morí l'any 1164».

Però ¿es refereix això a *La Valldan* (2), com jo vaig entendre, o a la *Valldan* (1)? Ningú com Serra ho podia veure tan bé, autor com era ell del llibre de *Pinós*. Notem que Galceran de *Pinós* figura encara en el cens de 1359 com senyor de 21 pobles del Berguedà entorn d'aquest, des de Bagà a Olvan i Gironella (*CoDoACA* XII, 65-66). En el vol. III de l'obra consta «C. de Valielles, rector d'*An*» a. 1353 (p. 194); ara bé aquest *Valielles* no deu ser el *Valielles* de Cerdanya te. Lles (que és molt lluny) sinó l'antiga masada i església de *Valiella*, entre la Vall d'Ora i la Serra de Busa, car aquesta és a uns 15 k. a l'O. de *Valldan* (2), en direcció a la *Valldan* (1), però separada d'aquesta per uns 35 k. Això tampoc no acaba de decidir el dubte, però entre la dada de 1164 i la de 1353 sembla que més aviat ens ha de fer decantar per atribuir-ho a *Valldan* (2).

ETIM. És una qüestió en què hi ha una part que gairebé salta a la vista: que *Montan* (1) i *Montanissell* formen una parella inseparable. Els dos poblets, en posició rigorosament paral·lela, a una banda i l'altra del Segre, podríem dir a manera d'arracades (formant «pendant» diríem en francès) tots dos muntanya amunt d'Organyà, amb *Montan* a 6 o 7 k. a l'Est, i *Montanissell* 7 k. a l'Oest. És inevitable pensar que

Montanissell fou una mena de «diminutiu toponímic» de *Montan*.

Puix que tots dos topònims figuren en l'Acta C. SdUrg. de 839, res no impedeix suposar que, de primer, tots dos s'anomenessin *Montan*, i solament més tard es creés la forma diminutiva *Montanissell*, per distingir-los, a la manera de *Meritxell*, -*igell* extret de *Mereig*, *Vilanoveta* de *Vilanova*, *Caldetes* de *Caldes*, *Avinyonet* de *Avinyó*, *Ransol* de *Arans*, *Gironella* de *Girona*. Seria *Montan* en aquell temps passat, el més conegut, més que no pas *Montanissell* arraconat al peu de l'aspra serra de Boumort, al límit amb el Pallars.

En la doc. més antiga aquest apareix en la forma *Montanione*, però aqueixa és també una forma del diminutiu de *Montan* formada amb un sufix paral·lel, de paper equivalent. Però la forma *Montanicell* que ja sorgeix 7 vegades en el S. XVI, és la que seria més popular (puix que és la que s'ha generalitzat); i *Montanione*, preferida per la clerecia de la SdUrg., apareix contaminada amb l'altra en totes les mencions des de 1069; fins i tot en el *Montanocell* del Capbreu de l'Acta de la SdUrg., que reflecteix sempre un ús més popular que el clerical de la versió oficial de l'Acta.

Prenem l'altra part. *Montan* està analitzat com *Monte d'An* en l'Acta de 839. I aquest *-an* es retroba en el nom de les dues Vall-d'*an*. En aquestes tenim el mot *An* formant per si sol el nom de lloc, en totes les mencions més antigues; i amb plena consciència: sobretot en *Valldan* (1). Aquí *An*, era pròpiament el nom de la muntanya que la domina, que és la qualificada de *Serra d'An* en la menció de 957, i això és quasi la menció més antiga: va tot sol, com nom del feu, en la del S.XI, *Valle Hando* o *Val de Anno* en les altres medievals (839 i 1094).

Encara acaba de demostrar-ho el nom d'una font que vaig anotar pujant des d'Oliana cap a la *Valldan* (1). 0h40 abans de la partió entre els dos termes, allà on comença la pujada forta, «és la Font *delz akostàns*» digué el meu guia local muntanyenc (1957, XVIII, 55.26). Denominació quedava haver estat «Font de la Costa d'*An*», pronunciat *la kostán*, però en perdre's vulgarment la consciència de la composició, s'hi formà, per designar aquells encontorns, un plural toponímic: *els akostàns*, com si fos un derivat del verb *acostar*.

¿Què és, doncs, aquest *An* que es va repetint en els dos (o tres) *Montan*, en *Montanissell* i en els dos *Valldan*? La forma *Hando* de l'arcaica Acta de 839 ens assenyala clarament la pista: és l'adj. basc *andí* 'gran'. Igual que en el nom del poblet *Iran* de la Vall de Boí < IRI ANDI 'el poble gran', i en *Esperan* allí prop < AITZ-PE-IRI-ANDI 'el poble gran sota la penya', en contrast amb el nom del llogaret contigu: IRI-KO